

Kompozytor

265204

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Kompozytor tworzy muzykę. Współistnieją głównie dwie jej konwencje: poważna i rozrywkowa.

Odbiorcami muzyki poważnej są przede wszystkim melomani, zaś od strony organizacyjnej - filharmonie, opery, festiwale, zespoły muzyczne: kameralne, symfoniczne, wokalne etc., a także soliści. Grupa odbiorców muzyki poważnej jest dosyć wąska. Również i możliwości zaistnienia tej muzyki na estradach (bo to jest główne pole działalności kompozytorów) są stosunkowo skromne. Dlatego też środowisko kompozytorów muzyki poważnej w Polsce liczy zaledwie kilkadziesiąt osób. Współczesna muzyka poważna jest rozwarstwiona stylistycznie na kilka nurtów, kompozytorzy muszą się w nich orientować, co wymaga nie tylko gruntownego wykształcenia, lecz również doświadczenia praktycznego, które mają szansę zdobyć jedynie nieliczni.

Odbiorcy muzyki rozrywkowej są grupą o wiele liczniejszą, obejmującą wszystkie warstwy społeczne. Stąd też materiał dźwiękowy, którym operuje, i jej estetyka są o wiele prostsze. Nie oznacza to bynajmniej mniejszych wymagań stawianych kompozytorowi, lecz są one po prostu inne: w mniejszym stopniu oczekuje się od kompozytorów muzyki rozrywkowej, że będą w swej pracy odwoływać się do historii muzyki i technik kompozytorskich minionych epok, w większym zaś oczekuje się efektywnego wykorzystania materiału brzmieniowego i sposobów jego oddziaływania na słuchaczy. Ta specjalizacja jest znacznie częściej spotykana, gdyż łatwiej pozyskać publiczność i istnieje więcej instytucji zainteresowanych upowszechnianiem muzyki rozrywkowej i skłonnych organizować koncerty.

Muzykę filmową, teatralną, radiową, telewizyjną, reklamową itp. uprawiają w zależności od potrzeb i zamówień zarówno kompozytorzy muzyki poważnej, jak i rozrywkowej.

Aby skomponować utwór muzyczny, należy po pierwsze mieć pomysł na jego brzmienie, konstrukcję (formę), obsadę wykonawczą (jakich specjalności muzycy mają go grać), konwencję (muzyka rozrywkowa, poważna) i stylistykę (np. rock, pop, romantyzm, współczesność). Tu niekiedy czynnikiem decydującym może być zamówienie, przeważnie precyzujące wymagania. Aby mogło dojść do wykonania utworu, co już nie stanowi ściśle procesu twórczego, lecz może być jego weryfikacją w praktyce, należy napisaną przez kompozytora partyturę (notacyjne zestawienie wszystkich partii wokalnych, instrumentalnych i elektroakustycznych utworu) rozpisać na głosy, to jest indywidualne partie każdego z wykonawców. Wykonawcy następnie muszą się z nimi zapoznać i nauczyć ich, a dopiero wówczas można przystąpić do prób zespołowych. Ostatnia i najważniejsza z nich, zwana generalną, ma na celu nadanie ostatecznego kształtu artystycznego utworowi. Udział kompozytora w próbach nie jest niezbędny, lecz może mieć znaczenie zarówno dla niego, jak i wykonawców: z jednej strony próby, będące ukoronowaniem pracy, dają kompozytorowi szansę dokonania przed koncertem ostatnich korekt, z drugiej zaś jego obecność pobudza inwencję i

aktywność samych wykonawców. Występuje tu czasami sprzężenie zwrotne pomiędzy autorem dzieła i jego realizatorami, niezwykle potrzebne dla stworzenia napięcia i nastroju, czynników ułatwiających zrozumienie dzieła, ulotnych i nie podlegających żadnemu odgórnemu programowaniu, gdyż dotyczą one sfery wymykającej się racjonalnemu rozumowaniu i przewidywaniu. To właśnie stanowi cechę najbardziej charakterystyczną i najbardziej jednocześnie pożądaną każdej działalności artystycznej.

Środowisko pracy

materialne środowisko pracy

Kompozytora zasadniczo pracuje w swojej pracowni, najczęściej mieszczącej się w mieszkaniu. Do jej wyposażenia należy na ogół instrument - przeważnie klawiszowy (piano, fortepian, syntezator, czyli klawiszowy instrument elektroakustyczny itp.), biblioteka partytur, nut i książek, które mogą być potrzebne do pracy. Większość kompozytorów posługuje się jeszcze ołówkiem czy piórem i pisze na papierze nutowym, ale coraz częściej zaczynają posługiwać się komputerem, który też staje się fragmentem wyposażenia pracowni kompozytorskiej. Komputer łączy w sobie funkcje maszyny do pisania nut i urządzenia wspomagającego sam proces komponowania (łatwość wykonywania szkiców, próbne wydruki nut itp.); w połączeniu z syntezatorem umożliwia np. wstępne odtworzenie skomponowanych fragmentów w brzmieniu przypominającym docelowe (np. orkiestrę, chór lub konkretny zestaw instrumentów)

Część pracy kompozytora, tj. sprawdzanie w praktyce i korekta (możliwa, choć nie zawsze potrzebna) rezultatu pracy, odbywa się na próbach i koncertach, a zatem w przypadku kompozytorów muzyki poważnej - w salach koncertowych, operach, kościołach, pałacach, studiach radiowych itp., a w przypadku kompozytorów muzyki rozrywkowej - w salach koncertowych, studiach radiowych i telewizyjnych, amfiteatrach, domach kultury, halach sportowych, nawet stadionach i podobnych obiektach, przeznaczonych dla większej widowni.

warunki społeczne

Praca kompozytora jest prawie całkowicie indywidualna. Jeśli nie realizuje on zamówienia (na którego treść może mieć pewien wpływ) lub nie pisze muzyki użytkowej (filmowej, teatralnej, radiowej, telewizyjnej, reklamowej itp.), ma całkowitą swobodę w kształtowaniu muzyki względem obsady wykonawczej, formy i czasu trwania, stylistyki, techniki kompozytorskiej, konwencji (poważna, rozrywkowa), gatunku (solowa, kameralna, symfoniczna, elektroakustyczna opera, balet itp.) czy przeznaczenia (np. pedagogiczna, okolicznościowa). Kontakty zawodowe z innymi ograniczają się prawie wyłącznie do sytuacji, kiedy przygotowuje się wykonanie muzyki: wówczas jej twórca może (bo nie musi) brać udział w próbach. Jest to szczególnie istotne przed prawykonaniem utworu, kiedy muzycy mogą mieć różnego rodzaju wątpliwości (np. odnośnie szczegółów wykonawczych, bądź interpretacyjnych), które niekiedy miarodajnie może rozstrzygnąć jedynie kompozytor. W ten sposób tworzy się zgodny z jego intencjami wzorzec interpretacyjny. Nierzadko zdarza się, że kompozytor współpracuje z wykonawcą (wykonawcami) jeszcze przed skomponowaniem utworu. Poznaje wówczas jego indywidualny warsztat i możliwości, co na ogół korzystnie wpływa na rezultaty artystyczne. W przypadku muzyki rozrywkowej często się zdarza, że kompozytor sam jest czynnym muzykiem-instrumentalistą lub wokalistą - wtedy na ostateczny kształt utworu

wpływają jego własne doświadczenia interpretacyjne. W dziedzinie muzyki poważnej tylko nieliczni jej kompozytorzy wykonują ją sami jako soliści lub dyrygenci.

warunki organizacyjne

Czas pracy kompozytora zwykle zależy wyłącznie od niego samego, może więc zajmować się twórczością w dowolnych porach dnia i nocy, wedle upodobania. Koncerty odbywają się zazwyczaj późnym popołudniem, wieczorem, a niekiedy w godzinach nocnych, próby zaś na ogół w ciągu dnia.

Wymagania psychologiczne

By zostać kompozytorem, trzeba mieć sprawny słuch, i jest to podstawowy warunek. Nie jest niezbędnym słuch absolutny (czyli zdolność bezwzględnej identyfikacji wysokości dźwięku).

Zapis nutowy wymaga jednoczesnego postrzegania różnych elementów graficznych (np. lokalizacji znaków oraz ich kształtu; tu o sensie znaku decydują niekiedy bardzo drobne różnice) - stąd więc ostrość wzroku i spostrzegawczość są cechami pożądanymi, szczególnie podczas nauki gry na instrumencie, bez takiej nauki bowiem nie można, rzecz jasna, zostać kompozytorem, nawet jeśli później nie wykorzystuje się na co dzień tej umiejętności.

Natomiast uzdolnienia twórcze, które są cechą podstawową, mają tę specyfikę, że ujawniają się w różnym wieku, ale też w różnym wieku potrafią zaniknąć. Dlatego też dopiero podczas wyższych studiów kompozytorskich, a często nawet i później okazuje się, kto rzeczywiście pozostanie w zawodzie. Ciekawość świata, wytrwałość i cierpliwość mogą pomóc i w poszukiwaniu pozadźwiękowych inspiracji, i w wieloletnim znoszeniu niepowodzeń, które są immanentną składową zawodowego życia kompozytora. Zawód ten wymaga bowiem wytrwałości w dążeniu do artystycznej doskonałości (jakkolwiek każdy artysta rozumie ją inaczej) i odporności na stres wynikający z nieustannej konfrontacji dzieła z wykonawcami, publicznością i krytyką, zwłaszcza profesjonalną.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

W sensie fizycznym zawód kompozytora nie wymaga wielkiego wysiłku i z tego punktu widzenia zalicza się do lekkich. Warunkiem niezbędnym jest doskonały słuch (zwłaszcza w okresie nauki) oraz sprawność intelektualna; przydatny jest także jest dobry wzrok i odporność na niepowodzenia i stres.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Do podjęcia pracy w zawodzie niezbędne jest ukończenie wyższych studiów muzycznych, najlepiej kompozytorskich, choć współczesna praktyka wskazuje, że zupełnie wyjątkowo zdarzają się talenty kompozytorskie ujawnione w późniejszym wieku u osób po zupełnie innych studiach (np. Jerzy Wasowski - inżynier, Edward Pałłasz - muzykolog), ale oparte na rzetelnym wykształceniu muzycznym i praktyce instrumentalnej, uzyskanych indywidualnie w inny sposób. Studia kompozytorskie można w Polsce podjąć na wyższych uczelniach muzycznych.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

Nie istnieją w tym zawodzie jakiegokolwiek stopnie hierarchii organizacyjno-służbowej, w tym sensie nie ma więc mowy o jakimkolwiek awansie. Natomiast pewną jego formą może być uzyskanie środowiskowego lub szerzej - społecznego uznania, co wszakże przytrafia się niewielu.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Wyjątkowo zdarzają się sytuacje, że do zawodu wchodzi osoby, które wcześniej zajmowały się czym innym. Warunkiem jest sama twórczość, która jeśli przekracza poziom amatorski - ma szanse na sukces profesjonalny.

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

-dyrygent

-artysta muzyk

Polecana literatura

Dziębowska E. (red.), Polska współczesna kultura muzyczna 1944-64, Kraków 1968.

Erhardt L. (red.), 50 lat Związku Kompozytorów Polskich,

ZKP, Warszawa 1995.

Baculewski K., Współczesność 1939-74, w : Sutkowski S. (red.), Historia muzyki polskiej, t.VII, Warszawa 1996.